

DARBO SANTYKIŲ KOMISIJA PRIE LIETUVOS RESPUBLIKOS TRIŠALĖS TARYBOS POSĖDŽIO PROTOKOLAS

2015-05-20 Nr. K2-8

Vilnius

Posėdis įvyko Socialinės apsaugos ir darbo ministerijoje 2015-05-19, pradžia 15 val. pabaiga 16-30 val.

Posėdžio pirmininkas - Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos Darbo departamento Darbo teisės skyriaus vedėja Vita Baliukevičienė.

Posėdžio sekretorius - Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos Socialinės partnerystės skyriaus vyriausioji specialistė Jurgita Vitkauskienė.

Valstybės institucijų atstovai:

Vita Baliukevičienė, Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (SADM) Darbo departamento darbo teisės skyriaus vedėja, Rūta Juršaitė, Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (SADM) Darbo departamento darbo teisės skyriaus vedėjo pavaduotoja.

Profesinių sąjungų atstovai:

Evelina Šilinytė, Lietuvos profesinių sąjungų konfederacijos (LPSK) teisininkė, Dalia Jakutavičė, Lietuvos pramonės profesinių sąjungų federacijos pirmininko pavaduotoja.

Darbdavių atstovai:

Kiti asmenys:

Aušra Bagdonaitė, VU TF Mokslinių tyrimų centro vyriausioji specialistė, Vaida Lazauskaitė, VU TF Mokslinių tyrimų centro vyriausioji specialistė, Rasa Liuimienė, LKF direktorė, Julius Zaleskis, LKF interesus atstovaujantis teisininkų kontoros LAWIN teisininkas, Jolanta Špakauskaitė, Kauno „Žalgirio“ krepšinio klubo teisininkė, Laura Martinkutė, Vilniaus „Lietuvos ryto“ krepšinio klubo teisininkė, Kornelija Tiesnešytė, Kūno kultūros ir sporto departamento atstovė, Arnas Pauliukėnas, VU TF, Audrius Biguzas, Lietuvos tautinio olimpinio komiteto atstovas, Antanas Paulauskas, Lietuvos futbolo federacija, Simona Mickutė, Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (SADM) Darbo departamento darbo teisės skyriaus vyriausioji specialistė, Justinas Usonis, VU TF.

DARBOTVARKĖ:

Dėl Darbo kodekso projekto 4 skirsnio DARBO SANTYKIŲ YPATUMAI PROFESIONALIAME SPORTE (117-121 str.).

SVARSTYTA. Darbo kodekso projekto nuo 117 iki 121 straipsnio.

NUTARTA. 117, 118, 119, 120, 121 str. nepritarta (braukiamas visas skirsnis).

DARBO SANTYKIŲ YPATUMAI PROFESIONALIAME SPORTE 117, 118, 119, 120, 121 straipsniai.

Kalbėjo Laura Martinkutė, Jolanta Špakauskaitė, Julius Zaleskis, Kornelija Tiesnešytė, Arnas Pauliukėnas, Antanas Paulauskas, Justinas Usonis.

Anot Lauros Martinkutės Darbo kodekso pakeitimo projekto nuostatos visiškai nesuderinamos su profesionaliame sporte taikomomis profesionalaus sporto verslo ir sporto teisės principais ir nuostatomis. Profesionalaus sportininko sutartis su klubu yra priskirtina civiliniams santykiams, o ne darbo santykiams. Lietuvos Aukščiausiasis teismas ne kartą yra pasisakęs, kad profesionalaus sportininko kontraktas su klubu nepriskiriamas darbo santykiams, LAT praktika yra nuosekli ir vienareikšmiška. Profesionaliame sporte pasirašomos garantuotos sporto veiklos sutartys (kitai vadinamos FIBA sutartys), kuriose yra numatytos visi šalių įsipareigojimai (sportininko ir klubo), įskaitant sportininko teikiamas paslaugas klubui, klubo mokamą atlyginimą sportininkui, mokesčių mokėjimo klausimai, sveikatos draudimo, gydymo, apgyvendinimo ir kt.

Ginčų sprendimo vieta yra nurodoma Basketball Arbitral Tribunal (BAT), t.y. specializuotas krepšinio arbitražas, kuris ginčus sprendžia vadovaudamasis ex aequo et bono

principu. Lietuvos ir užsienio žaidėjai ir jų agentai kategoriškai nesutinka, kad ginčo vieta būtų nurodoma Lietuvoje ar kitoje šalyje, kadangi yra FIBA įsteigta specializuota tarptautinė krepšinio ginčus sprendžianti institucija, kurios sprendimų vykdymą užtikrina FIBA. Priskyrus sportinės veiklos kontraktus darbo santykiams BAT sprendimai netektų galios Lietuvoje, kadangi 1958 m. Niujorko konvencija dėl arbitražo sprendimų vykdymo draudžia darbo ginčus spręsti arbitražuose. O kaip ir minėjau, krepšinio agentai ir žaidėjai kategoriškai reikalauja sutartyse ginčų sprendimo vietą nurodyti BAT. Kitu atveju atsisakoma pasirašyti sportinės veiklos sutartis.

Viena iš profesionalaus sporto teisės ypatybių yra ta, kad sportiniai kontraktai yra garantuoti ir terminuoti ir nei viena iš šalių negali jų nutraukti be sutartyje numatyto pagrindo. Pritaikius Darbo kodekso nuostatas, bet kuri iš šalių galėtų nutraukti sporto veiklos sutartį anksčiau termino. Tai iš esmės pažeistų klubų interesus bei imperatyvias FIBA nuostatas, kadangi žaidėjas bet kada galėtų palikti komandą ir pereiti atstovauti kitą krepšinio komandą, įspėjęs klubą prieš 20 d., nemokėdamas jokių kompensacijų. Tokiu atveju Lietuvos klubai taptų labai pažeidžiami tarptautinėje erdvėje, kadangi nei vienoje kitoje šalyje tokių nuostatų nėra. Be to, tokios nuostatos apriboja klubams galimybes auginti ir ugdyti žaidėjus, investuoti į jų tobulėjimą ir už tai vėliau gauti atitinkamą išpirką, kadangi pagal naujas DK nuostatas, žaidėjas bet kada gali išeiti iš darbo ir klubai netenka visų investicijų bei garantijų.

Dėl užsieniečių - nemaža dalis sporto veiklos sutarčių yra pasirašoma su užsienio treneriais ir žaidėjais iš trečiųjų šalių. Pagal naujas DK nuostatas užsieniečiams turėtų būti reikalingi darbo leidimai, kuriuos gauti užtrunka ilgai ir yra atitinkamos sąlygos, nesuderinamos su profesionalaus sporto verslo esme, t.y.: klubai turėtų informuoti Darbo biržą prieš tris mėnesius apie prognozuojamas laisvas darbo vietas užsieniečiams, įregistruoti esamas ašvas darbo vietas ir tt. Kas visą situaciją padarytų apsurdišką ir visiškai nepaliktų galimybės Lietuvos klubams pasirašyti norimus užsienio žaidėjus, nes klubai negali iš anksto žinoti, kiek užsieniečių jie ketina pasirašyti, terminus, kada jie ruošiasi pasirašyti ir pan. Žaidėjų pasirašymo terminai yra trumpi, klubai yra ribojami turnyrų nuostatų, bei krepšinio rinkos, todėl klubas nepaliekama net teorinė galimybė pasirašyti užsieniečius.

Priskyrus profesionalių sportininkų sutartis darbo santykiams, iškiltų kurioziniai prieštaravimai imperatyvioms Darbo kodekso nuostatoms, kaip: dėl nediskriminavimo principo — vyrų krepšinio komanda turėtų suteikti galimybę būti komandos narėmis ir moterims; dėl amžiaus - profesionaliame sporte galioja atitinkami amžiaus ribojimai ir pan.

Esamas sporto teisės reglamentavimas, kurį nustato tiek Kūno ir kultūros įstatymas, tiek FIBA reglamentai yra daugiau nei pakankamas ir funkcionalus. Todėl kategoriškai prieštaraujame, kad profesionalaus sportininko sutartis su klubu būtų priskirta darbo santykiams bei reglamentuojama Darbo kodekso nuostatų.

Jolanta Špakauskaitė:

- Sportininkas, priešingai nei darbuotojas, nėra silpnesnioji teisinių santykių šalis. Santykiuose su klubu (tiek derantis dėl sutarties sąlygų, tiek jos vykdyme), sportininkų interesams paprastai atstovauja agentai, kurie yra tos srities profesionalai (tuo tarpu nėra priimta, kad darbuotojas turėtų atstovą, derėdamasis dėl Darbo sutarties sąlygų su darbdaviu).

- Krepšinyje įprasta, kad ginčai tarp žaidėjo ir klubo sprendžiami ne teisme, bet Krepšinio arbitražo tribunole (BAT - Basketball Arbitration Tribunal), ne pagal šalių pasirinktą konkrečios valstybės teisę, tačiau pagal bendruosius teisingumo principus (vadovaujantis ex aequo et bono principu). Agentai kategoriškai reikalauja sutartyje numatyti BAT teisingumą bei dažnai nesutinka netgi numatyti, kad sutartis būtų aiškinama pagal LR teisę. Taigi, ginčo atveju, DK normos nebūtų taikomos.

- Krepšinio arbitražo tribunolo (Basketball Arbitration Tribunal) praktikoje patenkinama didžioji dauguma žaidėjų ieškinių prieš klubus, sprendimų priėmimas labai operatyvus, o jų vykdymas supaprastintas, nes FIBA taiko sankcijas klubams (pvz. draudimus registruoti naujus žaidėjus, draudimus dalyvauti tarptautinėse varžybose ir pan.), kurios yra daug veiksmingesnės nei įprasta priverstinio skolos išieškojimo procedūra per antstolį. Tokiu būdu, taip pat paneigiama žaidėjų, kaip silpnesnės teisinių santykių šalies, galima prezumpcija.

- Klubams papildoma finansinė našta (mokesčiai sodrai) sąlygotų galimybes mokėti ženkliai mažesnius atlyginimus sportininkams, kas sąlygotų mažesnę klubų konkurencingumą Europos mastu. Kitavertus, sportininko ligos, traumos atveju (kaip žinia, traumos gana dažnas reiškinys profesionaliame sporte), tai būtų didelė papildoma finansinė našta Sodrai. Įprasta, kad žaidėjų kontraktai būna „garantuoti“ – tai reiškia, kad netgi traumos atveju, klubas žaidėjui moka atlyginimą – tokiu būdu žaidėjai yra apsaugoti.

- Praktinės problemos:

1. Žaidėjai užsieniečiai – darbo santykių atveju būtų būtinas leidimas dirbti Lietuvoje. Praktika tokia, kad dažnai sutartys sudaromos „per naktį“ ir jau kitą dieną žaidėjas atvyksta ir pradeda treniruotis. Darbo santykių atveju, leidimo dirbti išdavimas užtruktų ne vieną mėnesį - nei žaidėjas, nei klubas nesutiktų tiek laukti, be to yra riboti žaidėjų registracijos lygose terminai ir pan. Tokiu būdu, užsieniečių žaidėjų įdarbinimas taptų visiškai neįmanomas, kas ženkliai sumažintų klubų sportinius pasiekimus ir įvaizdį tarptautiniame lygmenyje;

2. nepilnamečiai žaidėjai – darbo santykių atveju taikytini apribojimai vykstant į komandiruotes (varžybos dažnai žaidžiamos išvykoje, įskaitant užsienį); galimybė tėvų reikalavimu nutraukti sutartį (klubas ugdo žaidėją, investuoja į jį, sumoka krepšinio mokyklai mokesčių už sportininko parengimą ir pan., dėl to turi teisėtus lūkesčius, kad žaidėjas klubui atstovaus tiek sezonų, kiek numatyta sutartyje);

3. Sutartyse visada numatomas atlyginimas „į rankas“, nuo tos sumos skaičiuojami agento atlyginimas. Tai yra visuotinai įprasta praktika ir viena esminių sutarties sąlygų. Darbo santykių atveju, būtų neįmanoma „išskaičiuoti“ tos sumos, kuri turi būti įvardinta sutartyje (sumos „ant popieriaus“), kadangi reikėtų įvertinti komandiruotes (neįmanoma iš anksto numatyti), atostogas (iš anksto neaiški sezono pabaiga), laikino nedarbingumo laikotarpius, darbo laiką ir t.t.

4. Sutarčių nutraukimas. Nutraukimas bendraisiais DK numatytais pagrindais (pvz. vienašališkai žaidėjo, išpėjus prieš 14 d.) – destabilizuotų visą krepšinio pasaulį, sudarytų sąlygas žaidėjams keisti klubą vos gavus geresnį pasiūlymą sezono eigoje. Esmė ir yra sudaryti kontraktą konkrečiam sezonui (ar keliems) – tokiu atveju riziką prisiima abi šalys, nes dažnai iš anksto negali numatyti nei žaidėjo traumų, nei jo sportinių pasiekimų sezono eigoje (kurie gali tiek pablogėti, tiek pagerėti). Klubas planuoja sezoną, kiekvienam žaidėjui yra numatytas jo vaidmuo aikštelėje, komandoje ir pan.

5. Sutarties terminas. Pagal DK projekto 67 str. – maksimalus sutarties terminas 2 metai, vėliau DS tampa neterminuota. Krepšinyje neterminuotų sutarčių nebūna, o FIBA taisyklės leidžia maksimalų sutarties terminą 4 sezonams.

6. Darbo laikas. Neįmanoma iš anksto numatyti konkretaus darbo laiko. Žaidėjai treniruojasi beveik kasdien, dauguma varžybų vyksta savaitgaliais, grafikas iš anksto nėra ir negali būti žinomas (klubas prieš sezoną netgi nežino kokiuose turnyruose dalyvaus, juo labiau ar pavyks išeiti į kitą turnyro etapą ir pan.).

7. Atostogos. Krepšiniui būdingas sezoniškumas. Kontraktai sudaromi ne metams, bet sezonui (kurio pabaiga paprastai apibrėžiama kaip paskutinės oficialios sezono varžybos), atlyginimas mokamas 10 mėnesių. Likusius 2 mėn. (ne sezono metu) žaidėjai iš esmės arba žaidžia rinktinėse, arba sportuoja individualiai, atlyginimo iš klubo negauna.

8. Uždelstas atsiskaitymas - Krepšinio arbitražo tribunole (Basketball Arbitration Tribunal) įprasta praktika priteisti 5% metinių palūkanų už uždelstą atsiskaityti laiką. Darbo santykių atveju, DK numatytos netesybos būtų nepakeliama papildoma finansinė našta klubui. Paminėtina, kad įprasta, jog klubų finansinė situacija nėra stabili (klubų pagrindinės pajamos yra iš paramos ir bilietų pardavimo – tai nėra garantuota, priklauso ir nuo sportinių pasiekimų ir nuo rėmėjų geranoriškumo) ir žaidėjai, sudarydami sutartis su klubais, tą aplinkybę įvertina ir prisiima riziką, kad su jais gali būti neatsiskaitoma laiku.

9. Komandiruotės. Pagal darbo santykius, vykstant į kiekvienas varžymas, būtų privaloma mokėti dienpinigius. Tai nėra įprasta praktika (klubas bet kokiame atveju pasirūpina viskuo nuo žaidėjų nuvežimo, apgyvendinimo, maitinimo, iki aprangų bei netgi jų skalbimo ir pan.) ir tai vėlgi

apsunkintų galutinio atlyginimo skaičiavimus, nes šios sumos turėtų būti įtrauktos į žaidėjo atlyginimą.

10. Kaip minėta, žaidėjai paprastai yra atstovaujami agentų, kurie dažnai būna užsieniečiai (netgi lietuvių žaidėjų). Dažna praktika, kad klubas sutartį su žaidėju sudaro pagal agento pateiktą sutarties variantą (paprastai anglų kalba), retai ir sunkiai einama į kompromisus ar derybas. Agentai (ypatingai užsieniečiai) neišmanys Darbo santykius reglamentuojančių teisės normų ir vien dėl tos priežasties arba apskritai atsisakys sudaryti sutartį, arba reikalaus, kad darbo sutartis būtų pasirašoma tik dėl akių, o realiai būtų vykdoma greta pasirašomas įprastas kontraktas.

Galima vardinti dar visą eilę galimų apsunkinimų bei kliūčių, susijusių su darbo santykiais sporto srityje. Kaip minėjau, atsižvelgiant į savo patirtį sporto teisės srityje, profesionalių sportininkų bei sporto klubų santykių priskyrimui darbo teisiniams santykiams kategoriškai prieštarauju.

Julius Zaleckas: Sporto santykių priskyrimas darbo santykiams taip pat reikšmingai padidintų mokestinę naštą, dėl kurios sumažėtų profesionalių sportininkų honorarai arba padidėtų klubų išlaidos. Tai turėtų neigiamos įtakos Lietuvos klubų konkurencingumui tiek Europoje, tiek ir pasaulyje.

Šiuo metu profesionalių sportininkų pajamoms taikomas 37,5% socialinio draudimo įmokų tarifas (28,5% pensijų bei ligos ir motinystės socialinio draudimo įmokų ir 9% sveikatos draudimo įmokų). Pažymėtina, kad šiuo metu socialinio draudimo įmokos mokamos tik nuo pusės profesionalaus sportininko uždirbtų pajamų. Be to, metinė profesionalaus sportininko socialinio draudimo įmokų bazė, t. y. suma nuo kurios skaičiuojamos socialinio draudimo įmokos, negali būti didesnė nei 48 Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintų einamųjų metų draudžiamųjų pajamų dydžių suma, kuri šiuo metu sudaro 20 688 Eurų (1 724 Eurų per mėnesį). Todėl, kai socialinio draudimo įmokų bazė viršija šią sumą, nuo viršijančios dalies socialinio draudimo įmokos neskaičiuojamos.

Jeigu profesionalaus sporto teisiniai santykiai būtų prilyginti darbo santykiams, profesionalių sportininkų pajamoms būtų taikomas 39,98% socialinio draudimo įmokų tarifas (6% privalomojo sveikatos draudimo ir 3% pensijų socialinio draudimo mokamo darbuotojo bei 30,98% pensijų, ligos ir motinystės, nedarbo ir sveikatos draudimo mokamo darbdavio). Be to, socialinio draudimo įmokos būtų skaičiuojamos ne nuo pusės profesionalaus sportininko pajamų, o nuo visų uždirbtų pajamų. Taip pat, apmokestinant sportininkų pajamas nebūtų taikomos socialinio draudimo įmokų „lubos“, t. y. visos sportininko pajamos būtų apmokestintos socialiniu draudimu neatsižvelgiant į uždirbtų pajamų sumą. Taigi, profesionalaus sporto teisinius santykius prilyginus darbo santykiams profesionalių sportininkų pajamų apmokestinimas padidėtų mažiausiai du kartus. Atsižvelgiant į tai, kad socialinio draudimo įmokos ir šiuo metu sudaro reikšmingą sportininkų pajamų dalį, dvigubai išaugusios socialinio draudimo įmokos turėtų didelę įtaką klubų ir sportininkų finansams. Dar daugiau – šiuo metu daug uždirbantiems sportininkams taikomos socialinio draudimo įmokų lubos, todėl nustojus jas taikyti, daugiausiai uždirbančių sportininkų mokamos socialinio draudimo įmokos padidės ne du, o daugiau kartų.

Mūsų nuomone, paminėtais aspektais profesionalaus sporto santykių reguliavimas Darbo kodeksu ne liberalizuotų šiuos santykius, kaip siekia Darbo santykių ir valstybinio socialinio draudimo teisinio-administracinio modelį rengianti darbo grupė, o, atvirkščiai, juos labiau suvaržytų.

Arnas Pauliukėnas, Justinas Usonis. Sportininkų veikla bus reglamentuojama bendrais pagrindais ir kartu darbo sutartį galės bendrais pagrindais. Tačiau galima numatyti kokius nors apribojimus. Tokia nuostata paprieštaravo klubų atstovai. Kai kuriose ES valstybėse (Italija, Ispanija), Ukrainoje, Rusijos federacijoje sportininkams taikomi darbo santykiai. Tačiau klubų atstovai mano, kad tai Lietuvai nėra reikalinga.

Posėdžio pirmininkas
Posėdžio sekretorius

Vita Baliukevičienė
Jurgita Vitkauskienė